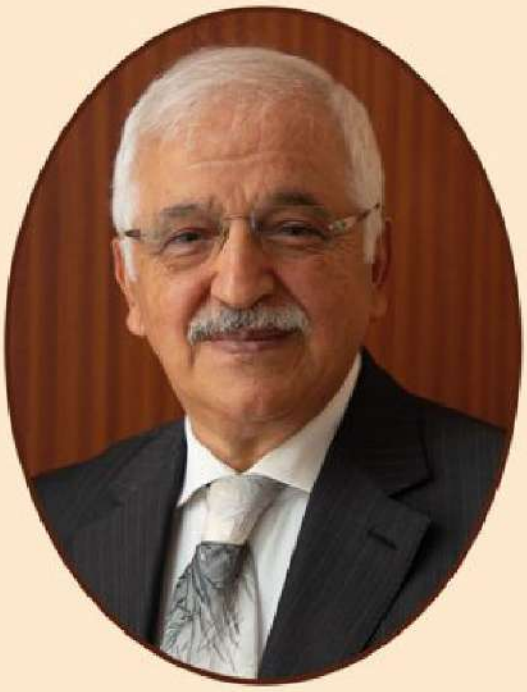
EĞİTİM yayınevi

• CUMHURİYETİN İZİNDE BİR ÖMÜR: •

PROF. DR. OSMAN AKANDERE'YE ARMAĞAN

EDİTÖRLER
HASAN ALİ POLAT
CEMAL GÜVEN

CUMHURİYETİN İZİNDE BİR ÖMÜR:

PROF. DR. OSMAN AKANDERE'YE ARMAĞAN

EDİTÖRLER

HASAN ALİ POLAT

CEMAL GÜVEN

EĞİTİM yayınevi

CUMHURİYETİN İZİNDE BİR ÖMÜR: PROF. DR. OSMAN AKANDERE'YE ARMAĞAN

Editörler: Hasan Ali Polat, Cemal Güven

Yayınevi Grubu Genel Başkanı: Yusuf Ziya Aydoğan (yza@egitimyayinevi.com)
Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Yavuz (yusufyavuz@egitimyayinevi.com)
Sayfa Tasarımı: Kübra Konca Nam
Kapak Tasarımı: Eğitim Yayınevi Grafik Birimi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yayıncı Sertifika No: 76780

ISBN: 978-625-385-523-9
1. Baskı, Aralık 2025

Baskı Cilt: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San.1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA
Matbaa Sertifika No: 47479

Kütüphane Kimlik Kartı

CUMHURİYETİN İZİNDE BİR ÖMÜR: PROF. DR. OSMAN AKANDERE'YE ARMAĞAN
Editörler: Hasan Ali Polat, Cemal Güven
LX+615 s., 160x240 mm
Kaynakça var, dizin yok.
ISBN: 978-625-385-523-9

Copyright © Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Eğitim Yayınevi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik/mekanik yolla, fotokopi yoluyla ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

EĞİTİM yayınevi

Yayınevi Türkiye Ofis: İstanbul: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Atakent mah. Yasemen sok. No: 4/B, Ümraniye, İstanbul, Türkiye

Konya: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
+90 332 351 92 85, +90 533 151 50 42
bilgi@egitimyayinevi.com

Yayınevi Amerika Ofis: New York: Egitim Publishing Group, Inc.
P.O. Box 768/Armonk, New York, 10504-0768, United States of America
americaoffice@egitimyayinevi.com

Lojistik ve Sevkiyat Merkezi: Kitapmatik Lojistik ve Sevkiyat Merkezi, Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
sevkiyat@egitimyayinevi.com

Kitabevi Şubesi: Eğitim Kitabevi, Şükran mah. Rampalı 121, Meram, Konya, Türkiye
+90 332 499 90 00
bilgi@egitimkitabevi.com

İnternet Satış: www.kitapmatik.com.tr
bilgi@kitapmatik.com.tr

EĞİTİM YAYINEVİ GRUBU

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ ..... **VI**
ÖZEL TEŞEKKÜR ..... **VIII**
ÖZEL TEŞEKKÜR ..... **IX**
HOCAM OSMAN AKANDERE ..... **X**
PROF. DR. OSMAN AKANDERE'NİN KISA HAYAT HİKÂYESİ VE AKADEMİK FAALİYETLERİ ..... **XI**
FOTOĞRAFLAR ..... **LI**

SELÇUK EĞİTİM ENSTİTÜSÜ'NDE ÖĞRENCİ FAALİYETLERİ VE HAREKETLERİ (1962–1980) **1**
Cemal GÜVEN

II. DÜNYA SAVAŞI BAŞLANGICINDA KARS VE ÇEVRESİNDE SOVYET TEHDİDİ **53**
Cengiz ATLI

MİLLİ EGEMENLİK PRENSİBİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE OSMANLI'DAN CUMHURİYETE TÜRKİYE'DE MİLLİ EGEMENLİĞİN TESİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME **69**
Cihat YILDIRIM

ARDENLER TAARRUZU **95**
Çağatay BENHÜR
Latif Burak VURALGİL

TARİHİ KARAKTER İNŞAASI ÖRNEĞİ: ÇÖZÜMLEMELİ BİR BAKIŞ AÇISIYLA AHMET RIZA BİYOGRAFİSİ DENEMESİ **114**
Eminalp MALKOÇ

1923 SEÇİMLERİ'NDE MUSUL **133**
Erol AKCAN

BİR CUMHURİYET KAZANIMI: KADINLARIN HARP OKULLARINA ALINMASI VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ BÜNYESİNDE GÖREVLENDİRİLMELERİ 146
F. Rezzan ÜNALP

İŞGALDEN KURTULUŞA İZMİR (15 MAYIS 1919-9 EYLÜL 1922) 167
Fevzi ÇAKMAK

BİR HAYALİN PEŞİNDE: KIRKLARELİ MEBUSU DR. FUAD UMAY'IN 1935'TE KÖY YARDIM TARLALARI KANUN TEKLİFİ VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ 201
Feyza KURNAZ ŞAHİN

ŞİFA KAYNAĞI İLE ORYANTALİST BAKIŞ ARASINDA OSMANLI HAMAMI 227
Gürsoy ŞAHİN

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN DİPLOMATİK GÖRÜŞMELERİ VE DIŞ İLİŞKİLER 248
Halil İbrahim ÇELİK

MİLLÎ DİRENİŞE KATKI: KARAKOL CEMİYETİNİN İSTİHBARAT FAALİYETLERİ 271
Hasan Ali POLAT

İMPARATORLUKTAN CUMHURİYET'E BİR DÖNÜŞÜM HİKÂYESİ: HALİDE EDİP'İN DÜŞÜNSEL İZLEKLERİ 294
Mehmet PINAR

TÜRK İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ'NE KATKI SAĞLAYAN VE İZ BIRAKANLAR: NİMET ARSAN (UNAN) 321
Necdet AYSAL

İSTANBUL'UN İŞGALİ ÜZERİNE DOĞU TRAKYA'DA YAŞANAN GELİŞMELER 345
Nurten ÇETİN

İSLAMOFOBİYE KARŞI SİNEMA GÜCÜ 369
Turan AKKOYUN

İKİNCİ DÖNEM TBMM'DE ZİYA GÖKALP'İN FAALİYETLERİ 400
Uğur ÜÇÜNCÜ

İSMAİL HAKKI BALTACIOĞLU'NUN HAYATINDAN BİR KESİT: DARÜLFÜNUN EMİNLİĞİ DÖNEMİ 428
Özgür TÜRKOĞLU

KURTULUŞ MÜCADELESİNDE BİRLİKTE BULUNANLARIN GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA'YA ATFETTİKLERİ BİR ÖZELLİK: "TARİH VE MİLLET TARAFINDAN SAHİPLENİLEN" 455
Yaşar ÖZÜÇETİN

ANKARA HÜKÛMETİ'NİN İLK DIŞİŞLERİ BAKANI BEKİR SAMİ (KUNDUH) BEY (1865-1933) 473
Yaşar SEMİZ
Güngör TOPLU

ORTAOKUL TÜRKİYE CUMHURİYETİ İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERS KİTAPLARINDAKİ ALINTILARIN KAYNAKLA UYUMLULUĞU 520
Yunus Emre ÇELİK
Cemal GÜVEN

İKTİDAR VE MUHALEFET: MECLİS-İ MEBUSAN'DA HİZB-İ CEDİT HAREKETİ 554
Yücel YİĞİT

BAZI ALMAN GAZETELERİNE GÖRE MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI ÖNCESİ ÇANAK VE BOĞAZLAR PROBLEMİ 571
Yüksel KAŞTAN

ATATÜRK DÖNEMİ TEK PARTİ PROGRAM VE UYGULAMALARI (1923-1938) 597
Zeki ÇEVİK

SUNUŞ

Armağan kitapları, bir bilim insanının yalnızca yayınlarından ve akademik unvanlarından ibaret olmadığını; yetiştirdiği talebeler, oluşturduğu ilmî atmosfer ve insana temas eden hocalık tavrıyla bir "mektep" inşa ettiğini gösteren vefa nişaneleridir. *Cumhuriyetin İzinde Bir Ömür: Prof. Dr. Osman Akandere'ye Armağan* kitabı da, uzun yıllarını bilime, eğitime ve akademik hayata adayan kıymetli Hocamız Prof. Dr. Osman Akandere'ye duyulan saygının ve gönül bağının kalıcı bir kaydı olarak hazırlanmıştır. Bu eser, Hocamızın ilmî ve insanî mirasını farklı yönleriyle ortaya koymayı amaçlayan mütevazı bir teşekkür ifadesidir.

Hocamız, 1 Ocak 1959'da Konya'nın Akşehir ilçesinde, ilme ve eğitime önem veren geniş bir ailenin ferdi olarak dünyaya gelmiştir. Aile fertlerinin farklı akademik ve teknik alanlarda önemli görevler üstlenmiş olmaları, içinde yetiştiği ortamın bilgiye ve öğrenmeye bağlılığını göstermektedir. İlk, orta ve lise öğrenimini Akşehir'de tamamladıktan sonra 1975 yılında girdiği Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden 1979'da iyi bir dereceyle mezun olmuştur. Mezuniyetinin ardından alanının duayen isimlerinden Prof. Dr. Bahaeddin Ögel tarafından yüksek lisans programına kabul edilmesi, onun parlak akademik yolculuğunun erken bir işareti olmuştur. Bu süreçte aldığı ilmî disiplin, araştırma yaklaşımı ve metodolojik donanım, ilerleyen yıllarda tarihçiliğini şekillendiren temel unsurlar hâline gelmiştir.

Prof. Dr. Osman Akandere, akademik üretkenliği, titiz okuma alışkanlığı, kaynaklarla kurduğu dikkatli ilişki ve araştırma disipliniyle öğrencileri için örnek teşkil etmiştir. Bununla birlikte, Hocamızın en kıymetli mirası bilimsel çalışmalarının yanında, insanî zarafeti, mütevazılığı, güler yüzü ve talebelerine gösterdiği nezaketle şekillenen hocalık kimliğidir. O, yalnızca alanında yetkin bir akademisyen değil; talebesini ciddiye alan, emeğine değer veren, her aşamada yanında duran bir rehber olmuştur.

Hocamız, hoca-talebe ilişkisini ders saatleriyle sınırlamayan bir yaklaşıma sahiptir. Talebeleriyle yakından ilgilenmiş, onları desteklemiş, dinlemiş ve yol göstermiştir. İlk doktora öğrencisinden en son yüksek lisans öğrencisine kadar herkes, onun rehberliğinin ne kadar kapsamlı, sabırlı ve kuşatıcı olduğunu yakından tecrübe etmiştir. Zengin kütüphanesini öğrencilerine

cömertçe açması, kaynak temininde hiçbir fedakârlıktan kaçınmaması ve akademik süreçlerde öğrencilerinin lehine zaman ve imkânlarını esnetmesi, onun yardımsever kişiliğinin öne çıkan yönlerindendir.

Prof. Dr. Osman Akandere, öğrencilik yıllarından itibaren özenle oluşturduğu ve özellikle Türkiye Cumhuriyeti Tarihi alanında son derece zengin bir ihtisas koleksiyonu niteliği taşıyan kütüphanesini, emekliliği öncesinde Konya Şehir Kütüphanesi'ne bağışlayarak milletin istifadesine sunmuştur. Bu davranışı, Hocamızın ilme ve topluma yönelik vefa dolu hizmetlerinin kıymetli bir nişanesi olarak hayırlı bir miras teşkil etmektedir.

Bu armağan kitap; hocamızla, talebeleri ve meslektaşlarının akademik yol arkadaşlığının somut bir göstergesidir. Hocamızın emekliliği vesilesiyle hazırlanan bu eserin editörlüğünü, yüksek lisans öğrencisi Doç. Dr. Hasan Ali Polat ile ilk doktora öğrencisi Prof. Dr. Cemal Güven üstlenmiştir.

Armağan kitabımıza; hocamızın talebesi veya meslektaşı olan 26 kıymetli akademisyen toplam 24 bölüm ile katkı sunmuştur. Emek veren *Cengiz Atlı, Cihat Yıldırım, Çağatay Benhür, Latif Burak Vuralgil, Eminalp Malkoç, Erol Akcan, F. Rezzan Ünalp, Fevzi Çakmak, Feyza Kurnaz Şahin, Gürsoy Şahin, Halil İbrahim Çelik, Mehmet Pınar, Necdet Aysal, Nurten Çetin, Özgür Türkoğlu, Turan Akkoyun, Uğur Üçüncü, Yaşar Özüçetin, Yaşar Semiz, Yunus Emre Çelik, Güngör Toplu, Yücel Yiğit, Yüksel Kaştan ve Zeki Çevik*'e şükranlarımızı sunarız.

Cumhuriyetin İzinde Bir Ömür: Prof. Dr. Osman Akandere'ye Armağan kitabının tarih okurları ve araştırmacılar için istifadeli olmasını temenni ederken; örnek kişiliği, akademik rehberliği ve insanî zarafetiyle bizlere yol gösteren kıymetli Hocamız Prof. Dr. Osman Akandere'ye hayırlı bir emeklilik diliyor; sağlık, huzur ve bereket dolu bir ömür niyaz ediyoruz. Hocamızın, ilmî birikimini aynı derinlik ve incelikle sürdürerek yeni araştırmacılara ilham vermeye devam edeceğine gönülden inanıyoruz.

Son olarak armağan kitabımızın basım-yayın sürecini büyük bir özveriyle gerçekleştiren Eğitim Yayınevi sahibi Sayın Yusuf Ziya Aydoğan Bey'e de müteşekkir olduğumuzu ifade ederiz.

Editörler
Hasan Ali POLAT
Cemal GÜVEN

ÖZEL TEŞEKKÜR

1 Ocak 2026 tarihinde emekli olmam vesilesiyle hakkımda hazırlanan *"Cumhuriyetin İzinde Bir Ömür: Osman Akandere'ye Armağan"* kitabının ilk yazışmalarından başlayarak, saygıdeğer hocalarımızdan gelen kitap bölümlerinin gözden geçirilmesine ve eserin baskıya hazır hâle getirilmesine kadar uzanan tüm editöryal süreç, iki değerli öğrencim Prof. Dr. Cemal Güven ile Doç. Dr. Hasan Ali Polat tarafından büyük bir titizlikle yürütülmüştür.

Prof. Dr. Cemal Güven'in benim için ayrı bir kıymeti vardır; çünkü kendisi ilk doktora öğrencimdir. Doktora sürecinden itibaren yakından tanıma imkânı bulduğum Cemal Bey; beyefendiliği, mütevazılığı ve çalışkanlığıyla tanınan, akademik yönü güçlü bir bilim insanıdır. Hakkımdaki armağan kitabının hazırlanmasında emeğinin bulunması beni ziyadesiyle memnun etmiştir.

Doç. Dr. Hasan Ali Polat ile olan bağım ise kendisinin yüksek lisans danışmanlığının tarafıma verilmesiyle başlamıştır. Çok gayretli bir öğrencimdir. Yüksek lisansın ardından doktorasını Akdeniz Üniversitesinde tamamlamıştır. Tez İzleme Komitesi üyesi olarak başarılı bir doktora tezinin ortaya çıkmasına belli ölçüde katkı sunduğumu belirtmeliyim. Kendisiyle birlikte çeşitli kitap ve makale çalışmaları yürüttük. Ona her zaman iki cümle söyledim: "Hasan Ali, yaza yaza yazmayı öğreneceksin" ve "Sen çok başarılı bir tarihçi olacaksın." Bugün bu iki temennimin onun şahsında gerçekleştiğini görmekten büyük mutluluk duyuyorum.

Bu iki kıymetli öğrencimin benimle ilgili bir Armağan Kitabı hazırlamış olmaları, şahsım adına büyük bir mutluluk vesilesidir. Böyle vefalı ve gayretli öğrencilerim olduğu için kendimi şanslı addediyorum. Kitap sürecindeki emekleri ve gösterdikleri kadirşinaslık için her ikisine de çok teşekkür eder, çalışmalarını takdirle takip ettiğimi özellikle ifade etmek isterim. Allah her ikisinden de razı olsun.

Prof. Dr. Osman AKANDERE

ÖZEL TEŞEKKÜR

1 Ocak 2026 tarihinde emekli olmam vesilesiyle sevgili öğrencilerim tarafından bir vefa nişanesi olarak hazırlanan "*Armağan"* kitabının basım ve dağıtım masraflarının tamamı, derin saygı ve hürmet duyduğumuz değerli büyüğümüz Hacı Sıdıka Baysal tarafından karşılanmıştır.

Rahmetli dayım Hacı İzzet Baysal'ın eğitim ve sağlık alanlarında hastane ve okul inşa ettirerek başlattığı hayır faaliyetleri, muhterem eşleri Hacı Sıdıka Baysal tarafından aynı kararlılıkla sürdürülmüş ve bu hizmetler zaman içinde daha da genişletilmiştir. Kendisi, eş, dost ve akraba çevresiyle birlikte ihtiyaç sahiplerine destek olmayı bir insanlık vazifesi olarak görmüş; her fırsatta bu doğrultuda gayret göstermiştir.

Ailemiz adına büyük saygı duyduğumuz Hacı Sıdıka Baysal'a, "*Cumhuriyetin İzinde Bir Ömür: Prof. Dr. Osman Akandere'ye Armağan*" kitabına yaptığı kıymetli katkı dolayısıyla gönülden teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyor ve hürmetle ellerinden öpüyorum.

Prof. Dr. Osman AKANDERE

HOCAM OSMAN AKANDERE

Akademik yolculuğumda karşılaştığım ilk isimlerden biri olan kıymetli hocam Prof. Dr. Osman Akandere'ye dair kendimi daima şanslı hissettim. Zaman içinde, hocamın yalnızca bilgi ve tecrübesiyle değil; tutumu, nezaketi ve yol göstericiliğiyle de yolumu nasıl aydınlattığını daha iyi kavradım.

Akademiye adım attığım dönemde hem heyecanlı hem de kaygılıydım. Bu duygu ve düşüncelerle kendisiyle ilk kez görüştüğümde, kaygılarım kısa sürede yerini güven ve huzura bırakmıştı. Çünkü Osman Hocam, beni büyük bir incelik ve içtenlikle karşılamış; daha ilk görüşmeden itibaren insana değer veren yaklaşımını hissettirmişti.

Zaman ilerledikçe hocamla kurduğumuz bağ güçlendi. Akademik süreçlerimde desteğini ve rehberliğini esirgemedi. İlk makale ve araştırma deneyimlerim, hocamın yönlendirmesiyle Köy Enstitüleri üzerine yürüttüğüm çalışmalarla başladı. Ürettikçe motive oldum; motive oldukça daha istekle çalışmaya devam ettim. Yüksek lisans sürecimde ve sonrasında, arkamda durduğunu her zaman hissettim. Hatta mevzuattan kaynaklanan ciddi bir sorunla karşılaştığım bir dönemde yanımda olarak çözüm üretmiş, bana güç vermişti.

Hocama duyduğum saygının zamanla artmasının temel nedeni, onun da öğrencisine aynı özeni göstermesidir. Sohbetlerimizde ve birlikte yürüttüğümüz çalışmalarda, akademik ve kişisel kimliğin bir duruş kazanması gerektiğini daima hissettirirdi. Bu yaklaşım, beni hem mesleki hem de insani bakımdan daha çok geliştirmeye yöneltti. Yüksek lisanstan sonra yollarımız farklı yönlere ayrılsa da hocama duyduğum saygı, minnet ve muhabbet daima varlığını koruyacaktır.

Emekleriniz, akademik yolculuğumda her zaman hatırlayacağım kalıcı bir iz bıraktı. Yolumu aydınlattığınız için derin şükran ve saygılarımla…

Arş. Gör. Dr. Seher ESEN

TÜRK İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ'NE KATKI SAĞLAYAN VE İZ BIRAKANLAR: NİMET ARSAN (UNAN)

CONTRIBUTORS AND INFLUENTIAL FIGURES IN THE TURKISH INSTITUTE OF THE HISTORY OF THE REVOLUTION: NİMET ARSAN (UNAN)

Necdet AYSAL*

ÖZ

Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, bilimsel araştırma olanakları açısından Türkiye'deki İnkılap Tarihi Enstitüleri içinde en zengin olanıdır. Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen inkılâp hareketinin çağdaş bir biçimde incelenmesi ve genç kuşaklara öğretilmesi amacına yönelik olarak 15 Nisan 1942'de 4204 sayılı Yasa ile Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne bağlı olarak kurulan bir araştırma, eğitim ve öğretim merkezidir. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Kurtuluş Savaşı'ndan başlayarak Cumhuriyet dönemine ilişkin her türlü belge ve bilgiyi toplama, bilimsel araştırmalar ve yayınlar yapma, Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak, İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi derslerinin programlarını hazırlama ve bu dersleri verecek kişileri belirlemekle yükümlü kılınmıştır. Kuruluşundan günümüze kadar Enstitü bünyesi içerisinde pek çok akademisyen ve memur görev yapmıştır. Bunlardan birisi de 1942-1967 yılları arasında Arşiv Memuru ve Enstitü Müdür Yardımcısı olarak görev yapan Nimet Arsan'dır. Arsan, yaklaşık 25 yıllık memuriyet hayatının bir bölümünde Mustafa Kemal Atatürk'ün 1906-1938 yılları arasına ait Söylev, Demeçler, Tamim, Telgraf ve Beyannamelerini derleyerek Türkiye Cumhuriyeti tarihine büyük hizmetlerde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Nimet Arsan (Unan), Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Enver Ziya Karal.

ABSTRACT

The Turkish Institute of the History of the Revolution at Ankara University stands out as the most comprehensive and well-equipped institution among its counterparts in Turkey, both in terms of resources and research potential. Established on April 15, 1942, under Law No. 4204 and affiliated with the Faculty of Language, History and Geography,

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü. Ankara/Türkiye. E-posta: aysal@ankara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9574-6208

the Institute was founded with the objective of conducting modern scholarly studies on the revolutionary reforms led by Mustafa Kemal Atatürk and transmitting this knowledge to younger generations. Since its inception, the Institute has been entrusted with the collection of documents and data related to the Turkish War of Independence and the Republican era, the pursuit of academic research and publications, and the development of educational curricula for the courses "History of the Turkish Revolution" and "The Regime of the Republic of Turkey" in collaboration with the Ministry of National Education. Furthermore, it plays a key role in appointing instructors for these courses. Among the many scholars and staff who have contributed to the development of the Institute is Nimet Arsan (Unan), who served as Archive Officer and Deputy Director from 1942 to 1967. During her nearly 25-year tenure, Arsan rendered invaluable service to the historiography of the Turkish Republic by compiling and documenting Atatürk's speeches, circulars, telegrams, and proclamations spanning the years 1906 to 1938. Her work continues to be a significant scholarly resource for understanding Atatürk's vision and the foundational years of the Republic.
Keywords: Nimet Arsan (Unan), Ankara University, Turkish Institute of the History of the Revolution, Faculty of Language, History and Geography, Enver Ziya Karal.

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyetin ilanı sonrası toplumu çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştırmak için her alanda köklü devrim hareketlerine girişmiştir. Büyük tarihsel dönüşümün sürekliliğini sağlayacak düşünsel ve kültürel temelleri oluşturmaya yönelen Atatürk'ün, eğitim ve öğretimle birlikte yeni devletin ideolojisine uygun olarak "*Milli Tarih*" ve "*Milli Dil*" çalışmalarına da ağırlık verdiği görülmektedir.

İnkılâp tarihi derslerinin öğretimi, 1929 Dünya ekonomik krizi ve onu izleyen 1930 demokrasi denemesinin sonucunda gündeme getirilmiştir. Atatürk, Serbest Cumhuriyet Fırkasının kapatıldığı 18 Kasım 1930'da üç ay sürecek bir yurt gezisine çıkmış ve bu inceleme gezisinde Cumhuriyet rejiminin aleyhindeki hareketlerin önlenmesine yönelik bazı notlar almıştır:[1] *"... Bir Cumhuriyeti ve rejimi koruma kanunu neşredilmelidir. Bu kanunda, bizzat Cumhuriyet aleyhinde olduğu gibi onun temellerini teşkil eden inkılâp kanunları aleyhinde fiilen harekete teşvik veyahut bu konuda*

[1] Mustafa Oral, "Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü 1933", *Atatürk Yolu*, C. 7/S. 27-28, (Mayıs-Kasım 2001), s. 324; *Atatürk'ün Seyahat Notları (1930-1931)*, haz. Gürbüz Tüfekçi, Kaynak Yayınları, İstanbul 1988, s. 84.

söz ve yazı ile telkin, ağır ceza müeyyidelerine bağlanmalıdır…" Cumhuriyet onuncu yılını doldurduğunda yetişmekte olan kuşaklara Mustafa Kemal Paşa'nın anlatımıyla, *"…Ulusal varlığı sona ermiş sayılan bir ulusun bağımsızlığını nasıl kazandığını, bilim ve tekniğin en son ilkelerine dayanan ulusal, çağdaş bir devleti nasıl kurduğunu"* öğretmenin gerekli olduğuna karar verilmişti. Cumhuriyetin ilanından sonra *"Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir."* ilkesi ile eğitimin önemine dikkate çekmiş ve eğitimin her kademesine önem verilen çalışmaları hayata geçirmiştir. Bu amaçla 5 Kasım 1925 tarihinde Adliye Vekâletine bağlı olarak açılan Ankara Leyli Adliye Hukuk Mektebi'nde bir *İnkılâp Tarihi Kürsüsü*nün kurulması ve derslerin yükseköğretim son sınıf öğrencilerine konferans biçiminde verilmesi öngörülmüştür.[2]

Ankara Adliye Hukuk Mektebi'nin adı 1927'de "*Hukuk Fakültesi*" olarak değiştirilmiş[3] ve fakültedeki ilk İnkılâp Tarihi konferansını 20 Mart 1934'te Başbakan İsmet (İnönü) Paşa vermiştir. Bu konferans, söz konusu dersin niteliğini ve çerçevesini açıkça ortaya koymaktadır. Türk İnkılâbını *"Türk Milletinin Kurtuluş Savaşı"* olarak nitelendiren İsmet Paşa, bu mücadelenin önemli aşamalarını bu dersleri verecek öğretim üyelerinin anlatacağını ve bunun devamı için başlıca iki önemli hususa dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır:[4] *"… Devrimlerden hiçbir şekilde ödün vermemek, geriye dönüş yapmamak ve Türk Milletinin yüksek bir düzeye ulaşması için ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak ve bu amaca ulaşmak için çıkabilecek her engeli ortadan kaldırmak…"* Ancak bu düşüncenin hayata geçirilebilmesi için yetişmiş uzman, öğretmen ve öğretim üyesine ihtiyaç vardı. Bu ihtiyaç, Mustafa Kemal Atatürk'ün özel gayretleriyle kurulan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin açılışıyla karşılanacaktır.[5]

---

[2] Afet İnan, "M. Kemal Atatürk Ankara Hukuk Mektebi'nin Öğretim Kurulu Fahri Başkanı", *Belleten*, C. 38/S. 149, (Ocak 197), ss. 117-121; Şerafettin Turan, *İsmet İnönü, Yaşamı, dönemi ve Kişiliği,* Bilgi Yayınları, Ankara 2000, s. 164-165.

[3] 1941 yılına kadar Adalet Bakanlığı'na bağlı iken, o tarihten sonra Millî Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. Bk., Ahmet Mumcu, "Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi", *Atatürk Ansiklopedisi*, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Ankara 2020.

[4] "İnkılâp Kürsüsünde İsmet Paşa'nın Dersi", *Ülkü*, C. III/S. 14, (Nisan 1934), ss. 184-190.

[5] "Ankara'da Bir Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kurulması Üzerine Kanun", *Resmi Gazete*, No. 3033, 22 Haziran 1935, s. 5372; Bekir Koç, "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (1935-1946)", *Atatürk Ansiklopedisi*, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Ankara 2022.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (DTCF)

DTCF, 14 Haziran 1935'te TBMM'de yapılan görüşmeler sonucunda 22 Haziran 1935'te 2795 Sayılı Kanun'la Maarif Vekâletine bağlı olarak kurulmuştur. Fakültenin Dekanlığına Prof. Dr. Ali Muzaffer Göker ve Dekan Yardımcılığına ise Hasan Cemil Çambel atanmıştır. Sekreterliğini Adil Ertoran'ın yaptığı Fakülte, Ulus'taki Evkaf Apartmanı'nda 1935-1936 yılı eğitim-öğretim hazırlıklarına başlamıştır. Lise ve altı yıllık öğretmen okulu mezunlarının kabul edildiği Fakültede, gündüzlü öğrencilerin dışında sınavla 40 yatılı öğrencinin de alımı yapılmıştır. Başlangıçta fakülteye kayıt yaptıran öğrenci sayısı 100'e yakınken sonraki günlerde bu sayı 700'lere ulaşmıştır. DTCF yatılı öğrenciler arasında Halil İnalcık, Emin Bilgiç, Muazzez İlmiye Çığ, Tahsin ve Nimet Özgüç gibi isimler yer almaktadır.[6] Fakültenin öğretim kadrosuna yurt dışında eğitim gören Türk öğrencilerin yanı sıra, Nazi tehlikesi nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan yabancı hocalar da dâhil edilmiştir. Fakültenin Türk öğretim üyeleri arasında Doç. Dr. Bekir Sıtkı Baykal (Tarih), Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu (Antropoloji), Doç. Dr. İbrahim Danyal Bediz Coğrafya), Doç. Dr. Melahat Özgü (Alman Dili ve Edebiyatı) ve Doç. Dr. Hamit Dereli (İngiliz Dili ve Edebiyatı) yer alırken Prof. Dr. Hans Gustav Güterbock (Hititoloji), Prof. Dr. Herbert Louis (Coğrafya), Prof. Benno Landsberger (Sümeroloji), Prof. Walter Ruben (Hindoloji), Prof. Dr. Georg Rohde (Klasik Filoloji), Prof. Dr. Karl Steuerwald (Alman Dili ve Edebiyatı) gibi hocalar da ilk yabancı öğretim üyeleri olmuştur.[7] Yaşanan ekonomik sıkıntılara rağmen Fakülte'nin nitelikli hocalardan oluşması için hiçbir fedakârlıktan kaçınılmamış ve Prof. Dr. Fuat Köprülü, Prof. Dr. Hikmet Bayur ve Prof. Şemsettin Günaltay gibi pek çok akademisyen ders vermek üzere görevlendirilmiştir.

Evkaf Apartmanı'nda öğretime başlayan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin resmi açılışı, 9 Ocak 1936 Perşembe günü Halkevi Konferans Salonu'nda Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün de katılımı ile gerçekleşmiştir. Törenin açılış konuşmasını Milli

---

[6] Fakültenin başlangıçta 40 olan yatılı öğrenci sayısı, sonraki günlerde 21'i kız öğrenci olmak üzere 70'e ulaşmıştır. Bekir Koç, "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Kuruluş Süreci, İlk Mezunları ve Halil İnalcık", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi (OTAM) Dergisi*, S. 40, (2016), s. 32.

[7] Koç, agm., s. 33-34.

Eğitim Bakanı Saffet Arıkan yapmış ve Afet İnan ise "*Tarihe Giriş*" adını taşıyan ilk dersi vermiştir.[8] Fakültenin kalıcı (şimdiki) binasının inşası için 1936 yılı sonlarında çalışmalar başlatılmış ve yerin belirlenmesiyle birlikte projenin yapım işi İstanbul Üniversitesi Güzel Sanatlar Akademisi'ne verilmiştir. Aynı yıl Nazi rejiminden kaçarak Türkiye'ye gelen Alman mimar ve şehir plancısı Bruno Julius Florian Taut (1880-1938), fakültenin mimarlık görevini üstlenmiştir.[9] Yaklaşık 10 dönüm arazi üzerinde başlatılan inşaat çalışmaları 1940'ta tamamlanmıştır. Fakültenin Evkaf Apartmanından bugünkü binasına taşınma işlemleri Şubat ayı içerisinde başlamış ve yeni binanın açılışı 4 Kasım 1940'da gerçekleşmiştir. Bir kanadı beş, diğer kanadı yedi katlı olarak inşa edilen Fakülte binasında 110 oda, 10 salon, 4 büyük anfi ve bir büyük konferans salonu bulunmaktadır.[10]

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde dört yıllık eğitimini tamamlayan 210 öğrenci, 1939-1940 öğretim yılı sonunda diploma almaya hak kazanmıştır. İlk mezunlarını veren Fakülte bu tarihte doktora programları açmış ve zümreler aynı zamanda enstitü olarak isimlendirilmiştir. Halil İnalcık, Osman Turan, Muhaddere Özerdim, Kemal Turfan, Füruzan Kınal, Cevat Gürsoy, Abidin İtil, İhsan Bozkurt mezun oldukları kürsülerde doktora yapmak üzere ilmi yardımcı (Asistan) olarak kalmışlardır. Ayrıca yurtdışında doktorasını tamamlayan Ekrem Akurgal, Tahsin Özgüç, Mediha Berkes, Neşet Çağatay, Suat ve Samim Sinanoğlu Fakülte kadrosuna dâhil edilmişlerdir. Ocak 1941'de Fakülte genelinde Türk Dil ve Edebiyatı, Orta Zamanlar Tarihi, Yeni ve Son Zamanlar Tarihi, Arapça, Antropoloji, Coğrafya, Eski Zamanlar Tarihi, Farsça, Felsefe, Hint Tarihi, Hungaroloji, Klasik Filoloji, Sinoloji, Sümeroloji ve Arkeoloji olmak üzere 16 enstitü bulunmaktadır.[11]

Fakülte Yönetim Kurulu, 31. 07. 1936-01. 06. 1939 yılları arasında Arkeoloji dersleri vermek ve Türkiye'deki kazıların

---

[8] Koç, "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (1935-1946)", *Atatürk Ansiklopedisi.*

[9] Leyla Alpagut, "Üretken Bir Mimar ve Ankara'da Modern Bir Bina: Bruno Taut ve Atatürk Lisesi", *Sanat Tarihi Dergisi*, C. 27/S. 1, (Nisan 2018), s. 137-140; Muazzez İlmiye Çığ, "Atatürk ve Türkiye'de Arkeoloji", *Erdem*, C. 9/S. 26, 1996, s. 621-622.

[10] Bekir Koç, "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (1935-1946)", *Atatürk Ansiklopedisi*, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Ankara 2022.

[11] Koç, agm., s. 3.

yönetiminde bulunmak üzere görevlendirdiği Alman Arkeolog Von der Osten'in görev süresinin sona ermesiyle birlikte dönemin Antikiteler ve Müzeler Müdürü olan Hamit Zübeyr Koşay'ın bilgisine başvurmuştur.[12] Koşay, Von der Osten'in derslerine yeni arkeoloji Profesörü tayin edilinceye kadar Ankara Arkeoloji Müzesi Müdürü Remzi Oğuz Arık'ın vekâlet etmesini uygun bulmuştur.[13] Maarif Vekâleti'nin onayı ile Remzi Oğuz Arık, 25 Kasım 1940'ta göreve başlamıştır. Onun göreve başlamasıyla Türk arkeologlarını yetiştirmek ve Türkiye'deki arkeolojik çalışmaların yürütülmesine katkı sağlayabilmek amacıyla Fakülte bünyesinde Arkeoloji Enstitüsünün kuruluşu gerçekleşmiştir. Enstitünün ilk doktoralı asistanı ise 1932-1940 yılları arasında arkeoloji bursu ile Almanya'da Arkeoloji eğitimini tamamlayan Ekrem Akurgal olacaktır.[14] 1941 yılının ocak ayında doktor asistan olarak göreve başlayan Akurgal, aynı yılın Kasım ayında Doçent unvanını almıştır. 1942 yılında Arık'ın başkanlığındaki Arkeoloji Enstitüsü kadrosunda Doçent Dr. Ekrem Akurgal'ın yanı sıra İlmi Yardımcı olarak Rüstem Duyuran, Nimet Özgüç, Tahsin Özgüç, Cahit Kınay ve Nimet Arsan görev yapmıştır.

1936 yılında eğitim ve öğretime başlayan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 13 Haziran 1946'ya kadar Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet göstermiş, bu tarihten itibaren 13 Haziran 1946'da TBMM'de kabul edilen 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile Ankara Üniversitesi'nin bünyesinde yer almıştır.[15]

---

[12] Mehmet Önder, "Atatürk ve Müzeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* C. 6/S. 16, (Kasım 1989), s. 72.

[13] Remzi Oğuz Arık (15 Temmuz 1899-3 Nisan 1954), 1930'lu yıllarda Anadolu'nun birçok yerinde arkeolojik kazılarda yer almış ve Alacahöyük kazısı sırasında Ankara Üniversitesi'nin amblemi olan Hitit Güneşi çıkarılmıştır. 1935 yılında Türk Tarih Kurumu üyesi olan Arık, 1937'de açılan Manisa Müzesi'ni kurmuştur. 1939 yılında arkeoloji profesörü unvanını almış ve Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji bölümünde akademisyenlik yapmıştır. Hatice Tuğba Akdoğar Akbulut, "Remzi Oğuz Arık (1899-1954)", *Atatürk Ansiklopedisi*, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Ankara 2022.

[14] Ekrem Akurgal, *Bir Arkeoloğun Anıları*, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara 1999.

[15] 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu, 18 Haziran 1946 tarihinde Resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. *Resmî Gazete*, "Üniversiteler Kanunu", S. 6336, 18 Haziran 1946, s. 10779-10785; Cağfer Güler, "115 Sayılı Kanun'un Türk Üniversite Tarihindeki Yeri ve Önemi", *History Studies*, C. 14/S. 1, (Şubat 2022), s. 206.

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün Kuruluşu ve Nimet Arsan (Unan)

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, II. Dünya Savaşı'nın devam ettiği yıllarda İnönü döneminin Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'in (1938-1946) özverili çalışmalarıyla kurulmuştur.

Bu dönem içerisinde yükseköğretim kurumlarında konferans biçiminde verilen İnkılâp Tarihi derslerinden beklenen sonucun alınamadığı görülünce, bunun belirli bir programla ve yetkin kişilerce sürdürülmesinin gerektiği anlaşılmıştır. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 1 Kasım 1941'de TBMM'yi açış konuşmasında bu eksikliği şu sözlerle dile getirmiştir:[16] *"... Şimdiye kadar Yüksek Öğretim Kurumları'nın son sınıflarında konferans şeklinde verilmekte olan İnkılâp derslerinin, bu kurumlarda 'İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi' adı altında esaslı bir ders şeklinde verilmesi ve mevzular etrafında ilmi incelemeler yapmak ve yaymak üzere bir de 'İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Enstitüsü' kurulması kararlaştırılmıştır..."* Bu çalışmalar doğrultusunda hazırlanan yasa tasarısı, 15 Nisan 1942'de Meclis'çe kabul edilerek 4204 sayı ile yasalaşmıştır. Söz konusu yasada kuruluşun adı, *"Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü"* olarak saptanmıştır.[17] Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne bağlı olarak kurulan Enstitü, Fakültenin giriş holü sonundaki *"Atatürk Locası"* olarak isimlendirilen bölümde çalışmalarına başlamış ve Müdürlüğüne de Prof. Enver Ziya Karal getirilmiştir.[18]

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün kuruluş amacı hakkında yönetmeliğinde şu bilgiler yer almaktadır:[19] *"Türk İstiklâl Savaşı, Türk İnkılâbı ve Türkiye Cumhuriyet rejiminin dayandığı esaslar hakkında her türlü araştırmalarda bulunmak; bu konularla ilgili belgeleri ve yayınları toplayarak kütüphane ve müzeler meydana getirmek ve bir arşiv kurmak; Türk İnkılâp ve Rejimini memleket*

---

[16] *Milli Şefin Söylev ve Demeçleri*, Der. K. Kemal Kop, Ankara 1945, s. 107; Şerafettin Turan, *İsmet İnönü, Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği,* Bilgi Yayınları, Ankara 2000, s. 165.

[17] "Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne Bağlı 'Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü' Kurulması Hakkında Kanun", *Resmî Gazete*, No. 5090, 22 Nisan 1942; Mesut Çapa, "Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün İkinci Kuruluş Dönemi (1983-1991) Anılar ve Belgeler", *Prof. Dr. Bige Sükan'a Armağan Cumhuriyet Tarihi Yazıları*, Ed. Hakan Yaşar, Kömen Yayınları, Konya 2022, s. 267.

[18] *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 66. Kuruluş Yıldönümü Anı Kitabı*, yay. haz., Kıymet Giray-Hakan Kaderoğlu, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2003, s. 215.

[19] *Resmî Gazete*, 22 Nisan 1942, No. 5090.

içinde ve dışında tanıtmak için dersler ve konferanslar vermek ve her türlü yayınlarda bulunmak…" Enstitü, Kurtuluş Savaşı'ndan başlayarak Cumhuriyet dönemine ilişkin her türlü belge ve bilgiyi toplama, bu döneme ilişkin bilimsel araştırmalar ve yayınlar yapma yanında, Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak, İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi derslerinin programlarını hazırlamak ve bu dersleri verecek kişileri belirlemekle yükümlü kılınmıştır.

Bu amaçlar doğrultusunda çalışmalarına başlayan Enstitü, Kurtuluş Savaşı, Türk Devrimi ve Türkiye Cumhuriyet rejimine ait kitap, arşiv belgeleri ve eşyaları toplamaya başlamıştır. Bu tür malzemeler toplanırken 14 Ocak 1942'de kabul edilen tasarıdaki genel hükümler dikkate alınmıştır. Adı geçen tasarıda şöyle bir hüküm yer almaktadır:[20] *"…Bütün resmi ve milli makam ve kurumlar, kendi dosya ve arşivlerinde bulunan İnkılâp Tarihi ile ilgili her nevi evrak ve belgelerin asıl veya kopyalarını Maarif Vekilliği tarafından gerek duyuldukça, bu Enstitüye vereceklerdir…"* Enstitü, kendisi için gerekli malzemeyi toplamak amacıyla dönemin gazetelerine ilanlar da vermiştir. *"Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstiklâl Savaşı'na Ait Bütün Eserleri Topluyor"* başlıklı gazete ilanlarında, bu materyallere ait bilgiler ayrıntılı bir şekilde dile getirilmektedir.[21] Diğer yandan Ulusal Bağımsızlık Savaşı'na katılan ve bu savaşta görev alan kişilere de yazılar yazılarak ellerindeki materyalleri Enstitüye vermeleri istenmiştir.[22] Bugün Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü bünyesinde bulunan kitap, arşiv belgeleri, fotoğraflar ve müze malzemeleri, bu tür uğraşılar sonucu elde edilmiştir**.** Enstitünün kuruluş sürecinde Müdür Prof. Enver Ziya Karal ve Arşiv Memuru Nimet Arsan'ın yoğun çabaları yadsınmaz bir gerçektir.

Nimet Arsan (Unan), 1 Mart 1331 (1915) tarihinde İzmir'de dünyaya gelmiştir. Babası Ragıp Efendi ve annesi Fatma Şadiye Hanım'dır. İlköğretimini İzmir Sakarya İlkokulu'nda tamamlayan Arsan, 1932 yılında İzmir Kız Lisesi'nden ve 1935'te ise İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Şubesi'nden mezun

---

[20] *Cumhuriyet*, 14 Ocak 1942, s. 1-3.

[21] *AÜ. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi (TİTE)*, Kutu No. 93, Gömlek No. 30, Belge No. 30-46.

[22] *TİTE Arşivi,* Kutu No. 71, Gömlek No. 27, Belge No. 27, (17 Kasım 1944).

olmuştur.[23] İyi derecede Almanca ve Fransızca dil bilgisine sahip olan Arsan, 1935-1936 eğitim-öğretim yılında İstanbul Cağaloğlu Kız Ortaokulu'nda tarih öğretmen vekilliği görevinde bulunmuştur.[24] Nimet Arsan, 1936 yılında Arkeoloji dalında doktora yapmak üzere Almanya/Berlin Üniversitesi'ne gitmiştir. Ancak II. Dünya Savaşı'nın 1 Eylül 1939'da başlamasıyla birlikte yaklaşık 3,5 yıl kaldığı Almanya'dan eğitimini tamamlayamadan geri dönmek zorunda kalmıştır.

25 Kasım 1939 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Enstitüsü'nde İlmi Yardımcı olarak 75 lira ücretle göreve başlayan Arsan, bu görevinin yanı sıra 7 Ekim 1940 yılından itibaren İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde Almanca öğretmenliği görevini de üstlenmiştir. 13 Haziran 1940 tarihinde Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık'ın tavsiyesi üzerine 15 gün süreyle Samsun ve civarındaki hafriyatlara ilişkin rehber kitaba yönelik çalışmalar yapmak üzere Samsun'da incelemelerde bulunmak üzere DTCF Dekanlığına dilekçe vermiştir. Millî Eğitim Bakanlığı, 18 Haziran 1940'ta bu izni kendisine vermiştir.[25]

22 Haziran 1942 tarihine kadar Arkeoloji Enstitüsü'ndeki görevine devam eden Arsan, daha sonra Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bünyesinde 15 Nisan 1942 tarihinde 4204 sayılı kanunla kurulan Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde arşiv memuru olarak çalışmaya başlamıştır.[26] Aynı Enstitüde 21 Ekim 1943'te Enstitü Müdürü Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın isteği doğrultusunda Müdür Muavinliği görevine getirilen Arsan, yaklaşık beş yıl bu görevi yerine getirmiştir.[27] Enstitü Müdür Yardımcısı Nimet Arsan, 1944'de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Ankara Ortaokul

---

[23] Öğrenci numarası 102 olan Nimet Arsan, 3 Temmuz 1932'de İzmir Kız Lisesi'nden ve 198 öğrenci numarasıyla 22 Haziran 1935'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden mezun olmuştur. Bk., *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arşivi*, Nimet Arsan Özlük Dosyası, No 182.

[24] İzmir Kız Lisesi'nde 6 yıl ve İstanbul Üniversitesi'nde 3 yıl Fransızca öğrenimi gören Nimet Arsan'ın Fransızcası, okuma, yazma ve tercüme yapabilecek düzeydedir. Ayrıca Berlin Üniversitesi'nde 3,5 sene Almanca dersi almış ve Almancası okuma, yazma ve tercüme yapabilecek düzeydedir. Arsan, 1 Ekim 1935'te 40 lira aylık maaşla Tarih Öğretmen Vekilliği görevine başlamıştır. *DTCF Arşivi*, Nimet Arsan Özlük Dosyası.

[25] *DTCF Arşivi*, Nimet Arsan Özlük Dosyası.

[26] Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşiv Memuru Nimet Arsan'ın 13 Temmuz 1942 tarihinde DTCF Dekanlığına gönderdiği yıllık izin isteği ve Dekan Şevket Aziz Kansu'nun Enstitü Müdüründen mütalaa isteği. *TİTE Arşivi,* Nimet Arsan Dosyası.

[27] *DTCF Arşivi*, Nimet Arsan Özlük Dosyası.

öğrencilerine haftada dört saat Almanca dersi vermek üzere görevlendirilmiştir. Bu esnada Bakanlık, 8 Nisan 1944 tarih ve 4110/70/2036 sayılı yazı ile Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nden İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde açık bulunan üç saat Almanca dersinin de Arsan tarafından verilmesini talep etmiştir.[28] Bu bağlamda Enstitü Müdürü Prof. Enver Ziya Karal, 19 Nisan 1944'te Maarif Vekilliği Yüksek Öğretim Umum Müdürlüğü'ne gönderdiği yazıda Arsan'ın iki okulda görevlendirilmesinin Enstitüdeki işleri aksatacağını dile getirmiştir: "*Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdür Muavini Nimet Arsan'ın üçüncü ortaokulda dört saat Almanca dersi vardır. İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde açık bulunan haftada üç saat Almanca dersini aldığı takdirde, ders saatlerinin tutarı nizami haddi aşacaktır. Bundan başka, iki okulda vazife görmesi Bayan Nimet'in Enstitüde bulunacağı günlerin sayısını da azaltacağından, Kız Enstitüsü'ndeki açık saatlerin kendisine verilmesinde mahzur gördüğümü derin saygılarımla arz ederim.*"

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdür Yardımcısı Nimet Arsan, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 17 Ekim 1944'te İzmir ve Balıkesir Belediye arşivlerinde bulunan İstiklal Savaşı'na ait vesikaları Enstitüye getirmek üzere görevlendirilmiştir.[29] 29 Mayıs 1947'de Arif Unan ile evlenen Nimet Arsan, bu tarihten sonra "*Unan*" soyadını da kullanmaya başlamıştır.[30]

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü kadrosunda Temmuz 1948'de bir takım değişikliğe gidilmiş ve 50 lira maaşlı Muavinlik kadrosu ile 40 lira maaşlı Müze, Arşiv ve Kütüphane memurluk kadrosu kaldırılarak, 50 lira maaşlı bir memur kadrosu konmuştur. Bu kadro ile görevlendirilecek memur ise Müze, Arşiv ve kütüphane işlerinden sorumlu olacaktır. Yaşanan bu kadro değişikliği ile Nimet Arsan Unan'ın Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'ndeki Müdür Yardımcılığı görevi sona ermiştir. Nimet Arsan Unan, Türk İnkılap Tarihi Enstitü Müdürlüğü bünyesinde açılan bu memurluk

---

[28] *TİTE Arşivi,* "Maarif Vekilliği Yüksek Öğretim Umum Müdürlüğü'nün 8 Nisan 1944 tarih ve 4110/70/2036 sayılı yazısı", Nimet Arsan Dosyası.

[29] *TİTE Arşivi,* "Maarif Vekilliği Yüksek Öğretim Umum Müdürlüğü'nün 17 Teşrin-i evvel (Ekim) 1944 tarih ve 4110/70/4593 sayılı yazısı", Nimet Arsan Dosyası.

[30] TİTE Müdür Yardımcısı Nimet Arsan, 20 Haziran 1947'de DTCF Dekanlığına soyadı değişikliğini içeren bir dilekçe göndermiştir: "*29 Mayıs 1947 tarihinde evlendim. Yeni soyadım Unan'dır. Gerekli değişikliğin yapılmasını saygılarımla rica ederim.*", Bk. *DTCF Arşivi*, Nimet Arsan Özlük Dosyası.

kadrosuna 16 Temmuz 1948'de bir dilekçe ile başvurmuştur. Enstitü Müdürü Prof. Dr. Yavuz Abadan'ın 17 Temmuz 1948'de onay vermesiyle 29 Temmuz 1948'de adı geçen kadroya ataması yapılmıştır.[31] "*Bugüne kadar Enstitü Müdür Yardımcılığını başarı ile ifa etmekte olan Nimet Arsan'ın hak ettiği memuriyete tayini uygundur. Saygılarımla arz ederim*."

Memur Nimet Unan, Türk İnkılap Tarihi Enstitü Müdürlüğüne yazdığı 9 Ağustos 1951 tarihli dilekçede, ailevi rahatsızlık nedeniyle bir hafta izinli sayılmasını talep etmiş[32] ve sağlık durumunu gösteren doktor raporunu da 15 Ağustos 1951'de Müdürlüğe arz etmiştir.[33] Enstitü Müdürlüğü ise gerekli işlemin yapılması için 23 Ağustos 1951'de DTCF Dekanlığını bilgilendirmiştir.[34]

Nimet Arsan Unan, Arif Unan'la olan evlilik birlikteliğini 23 Temmuz 1959'da sonlandırmıştır. Yaklaşık on iki yıl evli kalan Arsan'ın bu tarihten sonra Unan soyadını kullanmadığı TİTE Arşiv belgelerinde açıkça görülmektedir.[35] TİTE Memuru Nimet ARSAN, 1959 yılından kalan 15 günlük iznini 20 Eylül 1960 yılından itibaren kullanmak için TİTE Müdürlüğüne 19 Eylül 1960 tarihinde bir dilekçe yazmıştır. TİTE Müdürü Ord. Prof. Enver Ziya Karal aynı gün bir yazı ile durumu DTCF Dekanlığına bildirmiştir.

5 Nisan 1967'de TİTE Müdürlüğüne bir dilekçe ile başvuran Nimet Arsan, özel nedenlerden dolayı emekliliğini talep etmiştir. Bu talebi uygun bulunan Arsan, 25 Nisan 1967 tarihinden itibaren emekliye ayrılmış ve İstanbul'da ikamet etmeye başlamıştır.[36] 12 Mart 1997'de 82 yaşında vefat etmiştir.

---

[31] *TİTE Arşivi,* "Müdür Yardımcısı Nimet Unan'ın Enstitü bünyesinde açılan memur kadrosuna geçmek üzere düzenlediği dilekçe ve Enstitü Müdürü Prof. Dr. Yavuz Abadan'ın onay yazısı", Nimet Arsan Dosyası.

[32] *TİTE Arşivi,* "Enstitü Memuru Nimet Unan'ın rahatsızlık nedeniyle Enstitü Müdürlüğüne gönderdiği dilekçe", Nimet Arsan Dosyası.

[33] *TİTE Arşivi,* "Enstitü Memuru Nimet Unan'ın rahatsızlık nedeniyle Enstitü Müdürlüğüne sunduğu doktor raporu", Nimet Arsan Dosyası.

[34] *TİTE Arşivi,* "Enstitü Memuru Nimet Unan'ın rahatsızlığının ve raporunun Enstitü Müdürlüğü tarafından DTCF Dekanlığına gönderilmesi", Nimet Arsan Dosyası.

[35] DTCF Dekan Vekili Prof. Dr. Aydın Sayılı, 19.08.1959'da Kütüphane ve Arşiv memuru Nimet (Unan) Arsan'ın soyadı değişikliğinin siciline işlenmesi için nüfus kağıdının bir örneğini AÜ rektörlüğüne göndermiştir. Bk., *DTCF Arşivi*, Nimet Arsan Özlük Dosyası.

[36] Kütüphane ve Arşiv Memuru Nimet Arsan'ın 5 Nisan 1967 tarihli dilekçesinde şu ifadeler yer almaktadır: "28 seneye yakın memuriyette bulundum. Hususi sebepler dolayısıyla emekliye ayrılmak istiyorum. İstanbul'da ikamet edeceğimden emekli aylığımın İstanbul'da ödenmesini

Nimet Arsan, Türk İnkılap Tarihi Enstitü Müdür Yardımcılığı görevini sürdürürken "*Anadolu'nun M. S. I. ve II. Yüzyıllarına Ait Ayakta Duran Kadın Heykelleri*" konulu çalışmasını tamamlamış ve adı geçen makale Temmuz 1946'da Belleten'de yayımlanmıştır. Makalenin önsözünde şu ifadeler yer almaktadır:[37]

> "Anadolu'nun milattan sonra I ve II inci yüzyıllara ait giyimli ve ayakta duran kadın heykellerinden Türkiye'nin bilhassa İstanbul, İzmir müzelerinde bulunan, Anadolu'nun o zamanki atölyelerinde işlenmiş 22 kadar heykelin ve muhtelif Avrupa müzelerine gönderilmiş olan Anadolu heykellerinin, Suriye, Mısır, Yunanistan, İtalya ve Kuzey Afrika san'at ülkelerinde buranın tesiriyle vücuda getirilen muasır tiplerinden belli başlıları Atina, Roma, Kopenhag müzelerindedir. Bu senelerde Avrupa müzelerini ziyaret imkânsızlığından ancak, A. Hekler, Römische weibliche Gewandstatuen (Münchener Studien dem Andenken Adolf Furtwanglers gewidmet) 1909; Rudolf Horn, Stehende weibliche Gewandstatuen in der hellenistischen Plastik München, 1931; Goethert. R. M. 1939, 176. ile müze katalogları ve hafriyat raporlarında yayınlanan fotoğraflar vasıtasıyla Anadolu heykelleri diğer eserlerle yarı doğru mukayese edilebildi. İleri de araştırmayı kolaylaştıran bu mukayese unsurlarının görülmesinden elde edilebilecek yeni sonuçlar ayrıca ilave edilecektir."

Nimet Arsan, emeklilik sonrasında 6 Mart 1980'de İstanbul'da vefat eden Ord. Prof. Yusuf Hikmet Bayur için hazırlanan armağan kitabına Gotthard Jaeschke'nin "*Atatürk'ün İndinde Dinin Önemi*" konulu Almanca makalesinin çevirisini yaparak katkı sağlamıştır.[38]

Nimet Arsan, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde 25 yıllık memuriyet hayatının bir bölümünde Mustafa Kemal Atatürk'ün 1906-1938 yılları arasına ait Söylev, Tamim, Telgraf ve Beyannamelerini derleyerek Türkiye Cumhuriyeti tarihine büyük hizmetlerde bulunmuştur. Eserin ilk cildi 1945 yılında, 2'nci cildi 1952'de, 3'üncü cildi 1954'te ve dördüncü cildi 1964'te

---

ve gereğinin yapılmasını müsaadelerinizi saygı ile arz ederim." Bk. *DTCF Arşivi*, Nimet Arsan Özlük Dosyası.

[37] Nimet Arsan, "Anadolu'nun M. S. I. ve II. Yüzyıllarına Ait Ayakta Duran Kadın Heykelleri", *Belleten*, C. 10/S. 39, (1946), s. 425-470.

[38] Gotthard Jaeschke, "Atatürk'ün İndinde Dinin Önemi", çev. Nimet Arsan, *Yusuf Hikmet Bayur'a Armağan*, TTK Basımevi, Ankara 1985, s. 81-83.

yayınlanmıştır. Eserin ilk üç cildi *"Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri"*, dördüncü cildi ise *"Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri"* adıyla yayınlanmıştır.

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün kuruluş hedefleri doğrultusunda TİTE Müdürü Prof. Enver Ziya Karal'ın isteğiyle Müdür Yardımcısı Nimet Arsan, Atatürk'ün Nutuk'ta yer almayan söylev, demeç, tamim ve telgraflarını bir araya getirmek üzere çalışmaya başlamıştır. Bu çalışmaların sonucunda derlediği "*Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (TBMM ve CHP Kurultaylarında 1919-1938)*" isimli eser, 1945'te İstanbul Maarif Matbaasında basılmıştır.[39] Bu ciltte, Mustafa Kemal Atatürk'ün TBMM başta olmak üzere Cumhuriyet Halk Partisi kurultaylarında yapmış olduğu iç ve dış siyasal gelişmelerle ilgili konuşmalarına yer verilmiştir. Eserin giriş bölümünde dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, adı geçen çalışmayı şu şekilde değerlendirmiştir:[40] "*Büyük Nutkundan sonra yayınlanması bizler için ilk borç olan, Atatürk'ün diğer sözleridir. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, bu yoldaki ödevini Türk tarihine sunduğu bu ciltlerle yerine getirmeye çalışıyor*".

Nimet Arsan Unan tarafından hazırlanan "*Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)*" isimli eser, 1952'de Türk Tarih Kurumu Matbaasında basılmıştır.[41] Bu ciltte Atatürk'ün 1906-1938 yılları arasında yabancı ülke temsilcilerine ve yurtiçi gezilerinde halka hitaben yapmış olduğu konuşmalara yer verilmiştir. "*Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)*" adını taşıyan üçüncü eser, Atatürk'ün Türk ve yabancı gazete muhabirlerine söylediği demeçleri içermektedir. Eserin ilk basımı, 1954 yılında Türk Tarih Kurumu matbaasında gerçekleşmiştir.[42]

Nimet Arsan tarafından hazırlıkları tamamlanan son eser, "*Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri (1917-1938)*" adıyla

---

[39] *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938),* Der. Nimet Arsan, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Maarif Matbaası, İstanbul 1945.

[40] Mahmut Bolat, "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri", *Atatürk Ansiklopedisi*, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Ankara 2024.

[41] *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906–1938*), Der. Nimet Arsan, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Türk Tarih Kurumu Matbaası, Ankara 1952.

[42] *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918–1937),* Der. Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara Üniversitesi Matbaası, Ankara 1954.

1964 yılında Ankara Üniversitesi matbaasında basılmıştır.[43] Atatürk'ün Türk ve yabancı devlet adamlarına gönderdiği tamim, telgraf ve beyannameleri içeren bu cilt, onun askeri ve siyasi hayatının geçtiği dönem ile fikir ve düşüncelerinin özgün seyrini ortaya koymaktadır. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Afet İnan, eserin önsözünde Atatürk'ün Türk Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Tarihi ile ilgili belgelerinin önemli bir kısmının toplanmış olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca çalışmanın dönemin kısıtlı imkânları ve yalnızca Nimet Arsan (Unan) tarafından yapılmış olması nedeniyle belgelerin tamamına ulaşılamadığını dile getirmektedir. Tarih araştırmacıları arasında ciddi ilgi uyandıran bu eserin eksik belgeleri, sonraki günlerde Utkan Kocatürk ve Sadi Borak'ın çalışmalarıyla tespit edilmiştir. Bu eser ise TİTE tarafından "*Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Tamim ve Telgrafları V*" adıyla 1972'de yayımlamıştır.[44]

Nimet Arsan Unan tarafından derlenen bu eserlerin yayım hakkı Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'ne ait olup 1981 yılına kadar basımlarını kendisi gerçekleştirmiştir. TİTE, 1983 yılında basım iznini, 1982 Anayasası'nın 134. maddesine göre Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu çatısı altında kurulan Atatürk Araştırma Merkezi'ne vermiştir. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri* ile *Tamim, Telgraf ve Beyannameleri*, 1989 yılından itibaren çeşitli düzenlemelerle Atatürk Araştırma Merkezi tarafından yapılmaktadır. Atatürk'ün büyük eseri ve söylevci kişiliğini en iyi yansıtan "*Nutuk*" 1919-1927 yılları arasını kapsarken, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri onun bütün yaşamına ve Türk milletinin kaderine yön verdiği dönemleri ele almaktadır. Nimet Arsan tarafından derlenen bu eser, Atatürk'ü doğrudan ve aracısız olarak tanıtılmasına vesile olmuş ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihine birinci elden kaynak teşkil etmiştir.

---

[43] *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV (1917–1938)*, Der. Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara Üniversitesi Matbaası, Ankara 1964.

[44] *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Tamim ve Telgrafları V*, Hazırlayanlar: Sadi Borak-Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü yayınları, Ankara 1972.

Sonuç

Atatürk, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin V. Dönem III. Yasama Yılı açılış konuşmasında, kültürel kalkınma için gerekli olan nitelikli eleman ihtiyacını karşılayabilmek için yeni bir üniversite açma konusuna değinmiştir[45]:

> "… Büyük davamız, en uygar ve en refaha kavuşmuş ülke olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde köklü bir inkılap yapmış olan büyük Türk Milletinin dinamik ülküsüdür. Bu ülküyü en kısa bir zamanda başarmak için, düşünce ve eylemi birlikte yürütmek zorundayız. Bu nedenle, okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak, ülkenin büyük kalkınma savaşının ve yeni yapısının istediği teknik elemanları yetiştirmek, ülke davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesle yaşatacak, kişi ve kurumları yaratmak, işte bu önemli ilkeleri en kısa sürede sağlamak, Kültür Bakanlığının üzerine aldığı büyük ve ağır görevler arasındadır. … Bunun için ülkeyi şimdilik üç büyük kültür bölgesine ayırarak, batı bölgesi için İstanbul Üniversitesi'nde başlanmış olan reform programının daha köklü bir biçimde uygulanmasıyla Cumhuriyete gerçekten modern bir üniversite kazandırmak, merkez bölgesi için Ankara Üniversitesi'ni az zamanda kurmak gerekir. Doğu bölgesi için Van gölü sahillerinin en güzel bir yerinde, her aşamadaki okulları ve bunlara ek olarak üniversitesiyle modern bir kültür şehri yaratmak yolunda şimdiden harekete geçilmelidir…"

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün temellerini attığı ve henüz sağlığında kurulmasını çok istediği Ankara Üniversitesi, 13 Haziran 1946 tarihinde TBMM'de kabul edilen 4936 sayılı kanun ile kurulmuştur. Bu kanunla Ankara'da kurulan tüm fakülte ve enstitüler, *Cumhuriyetin ilk üniversitesinin* bünyesinde toplanmıştır. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne bağlı olarak 4204 sayılı Yasa ile kurulan Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü ise kuruluş amacına uygun çalışmalarını sürdürmüştür. Ancak 12 Eylül 1980 sonrası yürürlüğe giren Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Yasası ile 4204 sayılı kanun tümüyle yürürlükten kaldırılmış ve bu değişiklikle Türk İnkılâp Tarihi

[45] *TBMM Zabıt Ceridesi,* C. 20, TBMM Matbaası, Ankara 1937, s. 7.

Enstitüsü, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlanmıştır.

Kuruluşundan günümüze kadar başta Prof. Enver Ziya Karal (1942-1947;1950-1961) olmak üzere Prof. Dr. Yavuz Abadan (1947-1950), Prof. A. Afet İnan (1961-1977), Prof. Dr. Nejat Kaymaz (1977-1980), Prof. Dr. Yaşar Yücel (1980-1983), Prof. Dr. Aydın Taneri (1983-1985), Prof. Dr. Mustafa Kafalı (1985-1987), Prof. Dr. Hasan Köni (1987-2003), Prof. Dr. Yavuz Ercan (2003-2007) ve Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan (2007-2022) müdür olarak görev yapmışlardır. Bunun yanı sıra Nimet Arsan (Unan) ve Prof. Dr. Ünsal Yavuz gibi akademisyenler, uzun yıllar müdür yardımcılığı yaparak TİTE'nin gelişimine katkı sağlamıştır. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, günümüzde Ankara Üniversitesi Keçiören Gümüşdere Yerleşkesinde zengin arşiv ve kütüphanesiyle araştırmacılara hizmet vermeyi sürdürmektedir.

Kaynaklar

"Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne Bağlı 'Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü' Kurulması Hakkında Kanun", *Resmî Gazete*, S. 5090, 22 Nisan 1942, ss. 169-170.

"Ankara'da Bir Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kurulması Üzerine Kanun", *Resmî Gazete*, S. 3033, 22 Haziran 1935, s. 5372.

"AÜ. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi, Nimet Arsan Özlük Dosyası.

"İnkılâp Kürsüsünde İsmet Paşa'nın Dersi", *Ülkü*, C. III/S. 14, (Nisan 1934), ss. 184-190.

AKDOĞAR AKBULUT, Hatice Tuğba, "Remzi Oğuz Arık (1899-1954)", *Atatürk Ansiklopedisi*, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Ankara 2022.

AKURGAL, Ekrem, *Bir Arkeoloğun Anıları,* Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara 1999.

ALPAGUT, Leyla, "Üretken Bir Mimar ve Ankara'da Modern Bir Bina: Bruno Taut ve Atatürk Lisesi", *Sanat Tarihi Dergisi*, C. 27/S. 1, (Nisan 2018), ss. 135-161.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 66. Kuruluş Yıldönümü Anı Kitabı, yay. haz., Kıymet Giray-Hakan Kaderoğlu, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2003.

ARSAN, Nimet, "Anadolu'nun M. S. I. ve II. Yüzyıllarına Ait Ayakta Duran Kadın Heykelleri", *Belleten*, C. 10/S. 39, (1946), ss. 425-470.

Atatürk'ün Seyahat Notları (1930-1931), haz. Gürbüz Tüfekçi, Kaynak Yayınları İstanbul 1988.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938), Der. Nimet Arsan, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Maarif Matbaası, İstanbul 1945.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906–1938), Der. Nimet Arsan, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Türk Tarih Kurumu Matbaası, Ankara 1952.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918–1937), Der. Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara Üniversitesi Matbaası, Ankara 1954.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Tamim ve Telgrafları V, haz. Sadi Borak-Utkan Kocatürk, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1972.

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV (1917–1938), Der. Nimet Arsan, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara Üniversitesi Matbaası, Ankara 1964.

AÜ. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi, Kutu No. 71, Gömlek No. 27, Belge No. 27, (17 Kasım 1944).

AÜ. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi, Kutu No. 93, Gömlek No. 30, Belge No. 30-46.

BOLAT, Mahmut, "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri", *Atatürk Ansiklopedisi*, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Ankara 2024.

BOLAT, Mahmut, "Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün Kuruluşu ve Misyonu", *Atatürk Yolu Dergisi*, S. 61, (Güz 2017), ss. 47-77.

Cumhuriyet, 14 Ocak 1942, Sayı 6252, Çarşamba, s. 3.

ÇAPA, Mesut, "Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün İkinci Kuruluş Dönemi (1983-1991) Anılar ve Belgeler", *Prof. Dr. Bige Sükan'a Armağan Cumhuriyet Tarihi Yazıları*, Ed. Hakan Yaşar, Kömen Yayınları, Konya 2022, ss. 267-306.

ÇIĞ, Muazzez İlmiye, "Atatürk ve Türkiye'de Arkeoloji", *Erdem*, C. 9/S. 26, (1996), ss. 621-628.

ÇIKAR, Mustafa, *Hasan Âli Yücel ve Türk Kültür Reformu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1997.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (DTCF) Arşivi, Nimet Arsan Özlük Dosyası, No 182.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 75.Yıl Armağanı Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları (1936-2011) Anadolu-Anatolia, Ed. Orhan Bingöl, Aliye Öztan, Harun Taşkıran, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2012.

GÜLER, Cağfer, "115 Sayılı Kanun'un Türk Üniversite Tarihindeki Yeri ve Önemi", *History Studies*, C. 14/S. 1, (Şubat 2022), ss. 205-225.

İNAN, Afet, "M. Kemal Atatürk Ankara Hukuk Mektebi'nin Öğretim Kurulu Fahri Başkanı", *Belleten*, C. 38/S. 149, (Ocak 1974), ss. 117-121.

İNAN, Afet, "Mustafa Kemal Atatürk'ün Doğumunun 100. Yıldönümü (19 Mayıs 1981)", *Belleten*, C. 44/S. 176, (Ekim 1980), ss. 629-642.

JAESCHKE, Gotthard, "Atatürk'ün İndinde Dinin Önemi", çev. Nimet Arsan, *Yusuf Hikmet Bayur'a Armağan*, TTK Basımevi, Ankara 1985, ss. 81-83.

KOÇ, Bekir, "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (1935-1946)", *Atatürk Ansiklopedisi*, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Ankara 2022.

KOÇ, Bekir, "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Kuruluş Süreci, İlk Mezunları ve Halil İnalcık", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi (OTAM) Dergisi*, S. 40, (2016), ss. 27-43.

Milli Şefin Söylev ve Demeçleri, Der. K. Kemal Kop, Akay Kitabevi, Ankara 1945.

MUMCU, Ahmet, "Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi", *Atatürk Ansiklopedisi*, Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Ankara 2020.

ORAL, Mustafa, "Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü 1933", *Atatürk Yolu Dergisi*, C. 7/S. 27-28, (Mayıs-Kasım 2001), ss. 321-334.

ÖNDER, Mehmet, "Atatürk ve Müzeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* C. 6/S. 16, Kasım 1989, ss. 63-74.

Resmî Gazete, "Üniversiteler Kanunu", S. 6336, 18 Haziran 1946, ss. 10779-10785.

SÜSLÜ, Azmi, *Dil ve Tarih Coğrafya-Fakültesinin 50 Yıllık Tarihi*, DTCF Yayınları, Ankara 1986.

TBMM Zabıt Ceridesi, C. 20, TBMM Matbaası, Ankara 1937.

TURAN, Şerafettin, *İsmet İnönü, Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği,* Bilgi Yayınları, Ankara 2000.

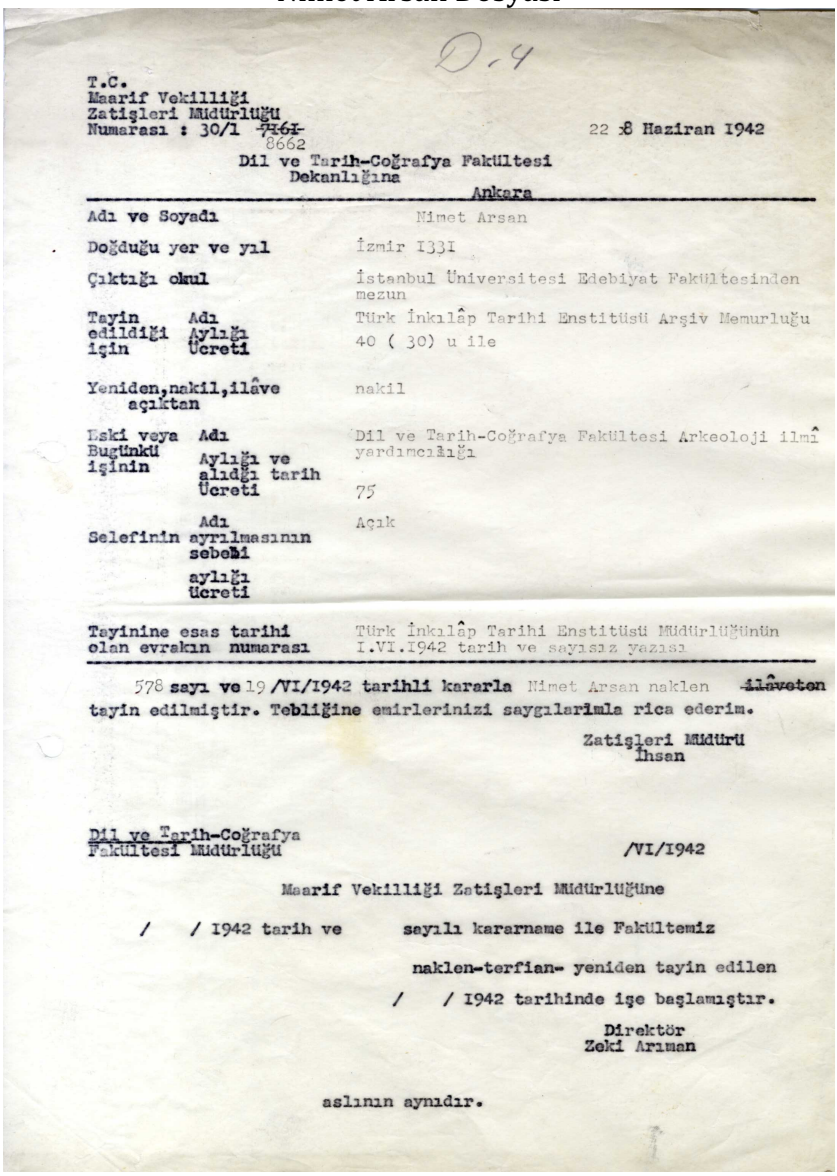
Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, (İç Talimatname, Genel Çalışma Planı, Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi Dersi Müfredatı), Maarif Matbaası, Ankara 1943.

Ekler

Ek.1. *Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi*, Müdür Yrd. ve Arşiv Memuru Nimet Arsan (Unan)

Ek.2. Nimet Arsan'ın DTCF Arkeoloji İlmi Yardımcılığı'ndan Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'ne Naklen Atanma Yazısı, *TİTE Arşivi*, Nimet Arsan Dosyası

D.4

T.C.
Maarif Vekilliği
Zatişleri Müdürlüğü
Numarası : 30/1 ~~7461~~ 8662

22 ~~8~~ Haziran 1942

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Dekanlığına
Ankara

Adı ve Soyadı		Nimet Arsan
Doğduğu yer ve yıl		İzmir 1331
Çıktığı okul		İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun
Tayin edildiği için	Adı	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşiv Memurluğu
	Aylığı Ücreti	40 (30) u ile
Yeniden, nakil, ilâve açıktan		nakil
Eski veya Bugünkü işinin	Adı	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji ilmî yardımcılığı
	Aylığı ve aldığı tarih Ücreti	75
Selefinin	Adı	Açık
	ayrılmasının sebebi	
	aylığı Ücreti	
Tayinine esas tarihi olan evrakın numarası		Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürlüğünün I.VI.1942 tarih ve sayısız yazısı

578 sayı ve 19 /VI/1942 tarihli kararla Nimet Arsan naklen ~~ilâveten~~ tayin edilmiştir. Tebliğine emirlerinizi saygılarimla rica ederim.

Zatişleri Müdürü
İhsan

Dil ve Tarih-Coğrafya
Fakültesi Müdürlüğü

/VI/1942

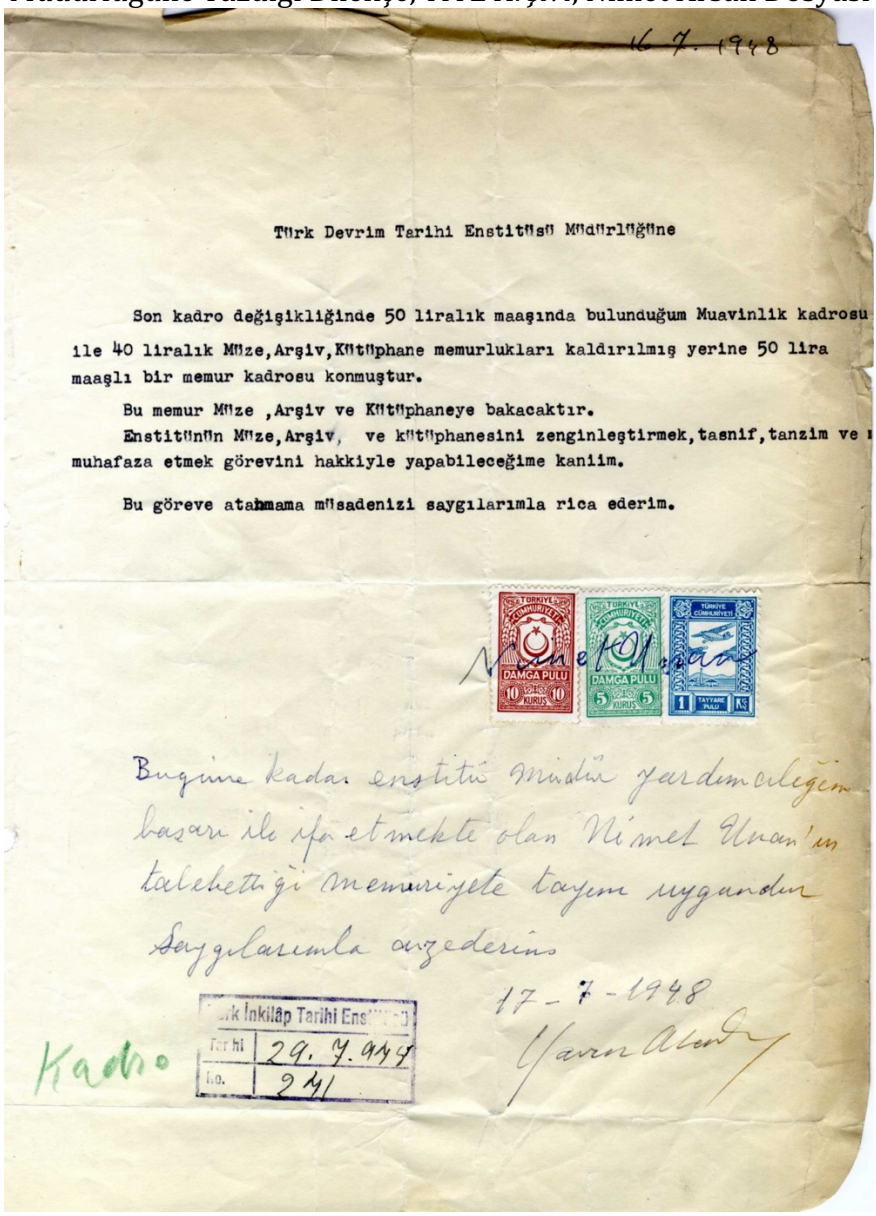
Maarif Vekilliği Zatişleri Müdürlüğüne

/ / 1942 tarih ve sayılı kararname ile Fakültemiz naklen-terfian- yeniden tayin edilen / / 1942 tarihinde işe başlamıştır.

Direktör
Zeki Arıman

aslının aynıdır.

Ek.3. 16 Temmuz 1948 tarihinde Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğüne Yazdığı Dilekçe, *TİTE Arşivi*, Nimet Arsan Dosyası

16.7.1948

Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Müdürlüğüne

Son kadro değişikliğinde 50 liralık maaşında bulunduğum Muavinlik kadrosu ile 40 liralık Müze,Arşiv,Kütüphane memurlukları kaldırılmış yerine 50 lira maaşlı bir memur kadrosu konmuştur.

Bu memur Müze ,Arşiv ve Kütüphaneye bakacaktır.

Enstitünün Müze,Arşiv, ve kütüphanesini zenginleştirmek,tasnif,tanzim ve muhafaza etmek görevini hakkiyle yapabileceğime kaniim.

Bu göreve atanmama müsadenizi saygılarımla rica ederim.

Nimet Kor Arsan

Bugüne kadar enstitü müdür yardımcılığını başarı ile ifa etmekte olan Nimet Ekrem'in talebettiği memuriyete tayini uygundur

Saygılarımla arzederim

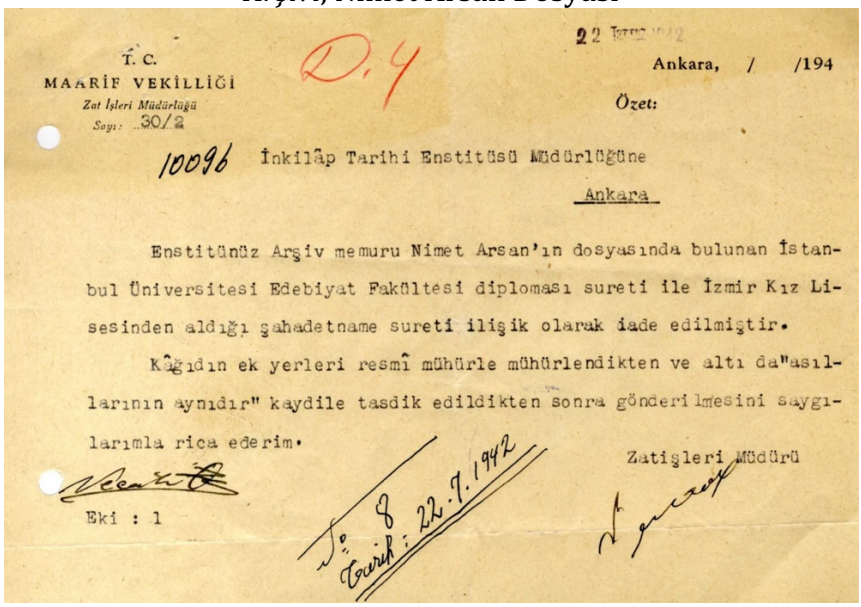
17-7-1948

Yarın Akandere

Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Tarih 29.7.948
No. 241

Kadro

Ek.4. Millî Eğitim Bakanlığı'nın Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü'ne Gönderdiği 22 Temmuz 1942 Tarihli Yazısı, *TİTE Arşivi*, Nimet Arsan Dosyası

T. C.
MAARİF VEKİLLİĞİ
Zat İşleri Müdürlüğü
Sayı: 30/2

D. 4

22 Temmuz 1942
Ankara, / /194

Özet:

10096 İnkilâp Tarihi Enstitüsü Müdürlüğüne

Ankara

Enstitünüz Arşiv memuru Nimet Arsan'ın dosyasında bulunan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi diploması sureti ile İzmir Kız Lisesinden aldığı şahadetname sureti ilişik olarak iade edilmiştir.

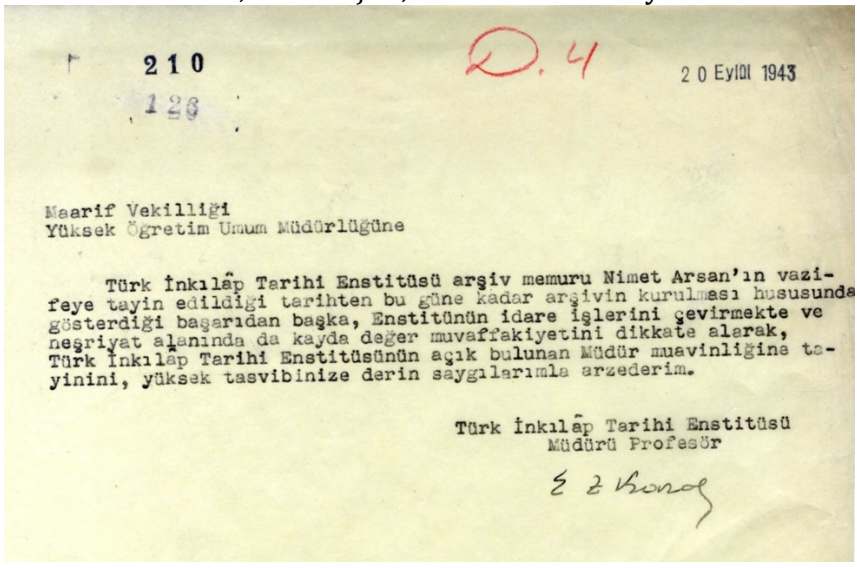
Kâğıdın ek yerleri resmî mühürle mühürlendikten ve altı da"asıllarının aynıdır" kaydile tasdik edildikten sonra gönderilmesini saygılarımla rica ederim.

Zatişleri Müdürü

Eki : 1

No: 8 Tarih: 22.7.1942

Ek.5. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Enver Ziya Karal'ın Millî Eğitim Bakanlığı'na Gönderdiği 20 Eylül 1943 tarihli Yazısı, *TİTE Arşivi*, Nimet Arsan Dosyası

210
126

D. 4

20 Eylül 1943

Maarif Vekilliği
Yüksek Öğretim Umum Müdürlüğüne

Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü arşiv memuru Nimet Arsan'ın vazifeye tayin edildiği tarihten bu güne kadar arşivin kurulması hususunda gösterdiği başarıdan başka, Enstitünün idare işlerini çevirmekte ve neşriyat alanında da kayda değer muvaffakiyetini dikkate alarak, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünün açık bulunan Müdür muavinliğine tayinini, yüksek tasvibinize derin saygılarımla arzederim.

Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Müdürü Profesör

E Z Karal

Ek.6. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne Bağlı 'Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü' Kurulması Hakkında Kanun", *Resmi Gazete*, No. 5090, 22 Nisan 1942, s. 169.

Ankara Dil ve tarih - coğrafya fakültesine bağlı bir «Türk inkılâp tarihi enstitüsü» kurulması hakkında kanun

(Resmî Gazete ile neşir ve ilânı: 22 . IV . 1942 - Sayı: 5090)

No. 4204 — Kabul tarihi **15 . IV . 1942**

BİRİNCİ MADDE — Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya fakültesine bağlı bir «Tünk inkılâp tarihi enstitüsü» kurulmuştur. Bu enstitünün vazifeleri şunlardır:

a) Türk istiklâl savaşı, Türk inkılâbı ve Türkiye Cumhuriyeti rejiminin dayandığı esaslar hakkında her türlü araştırmalarda bulunmak;

b) Bu konularla ilgili belgeleri ve yayınları toplıyarak kütüphane ve müzeler meydana getirmek ve bir arşiv kurmak;

c) Türk inkılâp ve rejimini memleket içinde ve dışında tanıtmak için dersler ve konferanslar vermek ve her türlü yayınlarda bulunmak.

İKİNCİ MADDE — Fakültelerde ve yüksek okullardaki İnkılâp tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti rejimi dersleri Maarif vekilliğince hazırlanacak programlara ve tâyin edilecek esaslara göre bunların kendi kadrolarındaki vazifeli profesör, doçent ve öğretmenleri tarafından okutulur.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bütün resmî daire ve makamlarla belediyeler, millî kurumlar kendi dosya ve arşivlerinde bulunan ve istiklâl ve inkılâp tarihiyle ilgili olan her türlü evrak ve belgelerin asıl veya suretlerini ve eşyaları Maarif vekilliği tarafından lüzum gösterildikçe Türk inkılâp tarihi enstitüsüne verirler.

İstiklâl ve inkılâp tarihiyle ilgili olup her ne suretle olursa olsun şahıs elinde bulunan evrak ve belgelerle eşyaları Enstitüye bağışlıyanların adları Enstitüde bulundurulacak «Şeref defteri» ne yazılır ve ayrıca Resmî Gazete ve radyo ile ilân olunduktan sonra kendilerine bir «Şeref diploması» verilir.

Yukarıda yazılı evrak, belge ve eşyalar, istedikleri takdirde sahiplerinden, Enstitü ilmî danışma ve yönetim kurulunca biçilecek değerle, satın alınır.

Bu kanunla ilgili evrak, belge ve eşyayı özel kolleksiyonlarında bulundurmak istiyenlerden bunların konuları ve vasıfları hakkında Enstitüye bilgi verenlerin adları da «Şeref defteri» ne ayrıca yazılır.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı evrak, belge ve eşyanın Türkiye'den çıkarılması yasaktır.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Enstitünün aşağıda yazılı zatlardan kurulan bir «İlmî danışma ve yönetim kurulu» vardır:

a) Enstitü müdürü;

b) Fakülte ve yüksek okullarda «İnkılâp tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti rejimi» dersi veren profesör ve doçentler;

c) Cumhuriyet Halk Partisinin, Türk Tarih ve Dil kurumlarının merkez idare heyetleri âzalarından memur edecekleri birer mümessil;

d) Maarif vekilliğince memur edilecek üç zat.

Kurulun kararları Maarif vekilliğince onaylanır ve yürütülür.

BEŞİNCİ MADDE — Enstitü çalışma esasları Maarif vekilliğince konulur.

ALTINCI MADDE — 3656 ve 3888 sayılı kanunlara ekli (1) numaralı cetvellerin Maarif vekilliği kısmındaki «Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya fakültesi» kadro-

Ek.6/1. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne Bağlı 'Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü' Kurulması Hakkında Kanun", *Resmî Gazete*, No. 5090, 22 Nisan 1942, s. 170.

arına işbu kanuna ekli (1) ve (2) numaralı cetvellerde derece, aded ve unvanları azılı maaşlı ve ücretli memuriyetler ilâve olunmuştur.

MUVAKKAT BİRİNCİ MADDE — 4042 sayılı 1941 Muvazenei umumiye kanununa bağlı (D) işaretli cetvelin Maarif vekilliği kısmındaki «Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya fakültesi» müstahdemleri arasına işbu kanuna bağlı (3) numaralı cetvelde yazılı kadro eklenmiştir.

MUVAKKAT İKİNCİ MADDE — Türk İnkılâp tarihi enstitüsünün her türlü tesis ve idare masrafları 1941 yılı bütçesinin 715 nci faslının birinci ve ikinci maddelerindeki tahsisattan verilir.

YEDİNCİ MADDE — Bu kanunun hükmü neşri tarihinden başlar.

SEKİZİNCİ MADDE — Bu kanunun hükümleri İcra Vekilleri Heyetince yürütülür.

17 nisan 1942

[1] NUMARALI CETVEL

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
8	Türk inkılâp tarihi enstitüsü müdür muavini	1	50
9	Kütüpane memuru	1	40
9	Arşiv memuru	1	40
9	Müze memuru	1	40

[2] NUMARALI CETVEL

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Ücret
8	Türk inkılâp tarihi enstitüsü müdürü	1	140

[3] NUMARALI CETVEL

	Dosya memuru ve daktilo	1	100
	Hademe	1	30

mhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve narası : *16 . IV . 1942 ve 1/736*

kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildiğine dair Cumhur Reisliğinden gelen tezkere-tarih ve numarası : *17 . IV . 1942 ve 4/154*

kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların ve sayıfa numaraları : *Cilt 23 Sayıfa 72*
24 42,69:82,121:123,143:146,152:154

CUMHURİYETİN İZİNDE BİR ÖMÜR:

PROF. DR. OSMAN AKANDERE'YE ARMAĞAN

Armağan kitaplar, akademik unvanların ötesinde, bir bilim insanının oluşturduğu akademik çevrenin ve yetiştirdiği talebelerin vefa duygusunun metne dönüşmüş en somut örneklerindendir. Cumhuriyetin İzinde Bir Ömür ise Prof. Dr. Osman Akandere'nin yarım asra yaklaşan akademik mesaisine; meslektaşlarıyla sürdürdüğü akademik dayanışmaya, öğrencisini merkeze alan hocalık anlayışına ve ilme adanmış emeğine dair izleri görünür kılan kalıcı bir hafıza kaydı olarak hazırlanmıştır.

Prof. Dr. Osman Akandere'nin 1 Ocak 2026 tarihinde emekli olması vesilesiyle yayımlanan bu eser, Hasan Ali Polat ve Cemal Güven editörlüğünde; hocamızın akademik yolculuğunda kendisiyle yolu kesişen meslektaşları ve öğrencilerinden oluşan 26 yazarın kaleme aldığı 24 kitap bölümünü bir araya getirmektedir.

Yakın Çağ ve Cumhuriyet Tarihi alanında hazırlanan bu çalışmaların, literatüre nitelikli bir katkı sunması amaçlanmıştır. Prof. Dr. Osman Akandere'nin akademiye bıraktığı izlerin bir yansıması olan bu eserin, alana ilgi duyan araştırmacılar ve tarih okurları için istifadeli olması en büyük temennimizdir.

EĞİTİM yayınevi

/egitimyayinevi
/egitimyayinevi
/egitimyayinevi
www.egitimyayinevi.com
siparişleriniz için: www.kitapmatik.com.tr

ISBN: 978-625-385-523-9

9 786253 855239

CUMHURİYETİN İZİNDE BİR ÖMÜR:
PROF. DR. OSMAN AKANDERE'YE ARMAĞAN

EDİTÖRLER
HASAN ALİ POLAT - CEMAL GÜVEN

EĞİTİM yayınevi